

STAROSTI PRIJAZNA MESTA IN OBČINE

GLOBALNA PLATFORMA STAROSTI PRIJAZNIH MEST IN OBČIN PRI SVETOVNI ZDRAVSTVENI ORGANIZACIJI

Globalna mreža starosti prijaznih mest in občin pod okriljem Svetovne zdravstvene organizacije (SZO), z nazivom *WHO Global Network of Age-friendly Cities and Communities*, je bila ustanovljena 2010 in združuje tista mesta, občine in organizacije po svetu, ki imajo skupno vizijo spreminjati skupnosti v kraje, ki so prijazni staranju. Kot odgovor na globalni izziv staranja prebivalstva se mreža usmerja na delovanje na lokalni ravni, spodbuja vključitev celotne populacije starejših ljudi v skupnostno življenje in promovira zdravo ter aktivno staranje. Mesta in občine se pridružujejo mreži z zavezo, da postanejo bolj starosti prijazne in da z drugimi delijo izkušnje, dosežke in spoznanja, do katerih so prišli pri tem prizadevanju. Zgolj s članstvom v globalni mreži starosti prijaznih mest in občin se ne pridobi certifikata starosti prijazne skupnosti, saj je namen mreže, da članice z aktivnim udejstvovanjem na globalni platformi skrbijo za izmenjavo informacij, medsebojno učenje in podporo. Članstvo v mreži odraža tudi zavezo mest in občin, da bodo v prihodnje poslušali potrebe starajoče se populacije, delali medsektorsko in v sodelovanju s starejšimi, kot tudi, da bodo vrednotili in nadzorovali dejavnike, od katerih je odvisna stopnja prijaznosti njihovega kraja do starejših ljudi. Sodelovanje v mreži naj torej aktivira servisno infrastrukturo in ustvari primerno fizično in socialno okolje za starosti prijazen razvoj skupnosti na vseh osmih področjih starosti prijaznih mest in občin.

Globalna mreža starosti prijaznih mest in občin trenutno povezuje 258 mest in občin v 28 državah ter zajema preko 100 milijonov ljudi po vsem svetu.

Od leta 2015 svetovna mreža starosti prijaznih mest spreminja svojo platformo v bolj praktičen in uporaben vir za razširjanje starosti prijaznih praks, primerov, ocen o starosti prijaznih skupnosti, razvojnih in akcijskih načrtov, pripomočkov, vodnikov in novic v zvezi z pobudami ter dogajanjem. Profilna stran slovenske mreže starosti prijaznih mrež in občin se nahaja na spletnem mestu *Age-friendly world initiative*: <http://agefriendlyworld.org/en/property/slovenian-network-of-age-friendly-cities-and-communities/>.

Bolj kot v zahteve po formalnih poročilih o poteku programa se v mreži usmerjajo v zmanjševanje formalizma in povečanje informacij, ki se delijo preko *Age-friendly world* spletne strani. V ta namen revidirajo pogoje za podaljšanje članstva v mreži s spodbudo po čim večji uporabi *Age-friendly world* spletne strani. Od novih in že registriranih članic zahtevajo, da na svetovni strani starosti prijaznih mest in občin ustvarijo svoje profilne strani, s pomočjo katerih bodo posodabljali informacije o svojih aktivnostih. V mreži ocenjujejo, da je največji potencial tega pristopa članom zagotoviti direktno povezavo z drugimi člani, iskanje sebi ustreznih mest in občin po državah za informacije in morebitno navezovanje stika za pridobivanje več podatkov, za partnersko, delovno in drugo povezovanje.

Slovenija je leta 2008 začela uvajati program starosti prijaznih mest in podeželskih občin. Pobudnik in organizator je bil Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko

sožitje. Uvajanje je prva leta finančno podpirala Vlada RS. V tem času so bili prevedeni priročniki *Starosti prijazno mesto* (SZO, 2008), *Starosti prijazne podeželske skupnosti* (Kanada), izvedena raziskava po *Vancouverskem protokolu* v glavnem mestu Ljubljana (2009-10), vzpostavljena slovenska nacionalna mreža z vključenimi nekaj večjimi in manjšimi mesti, ta pa vključena v svetovno mrežo pri SZO. Zadnja leta se slovenska mreža razvija na principu samoorganizacije in samofinanciranja vključenih mest in občin.

Novi program SZO smo v Sloveniji sprejeli kot nosilni steber, na katerega skušamo vezati ostala spoznanja in dobre izkušnje pri reševanju demografske problematike. S pomočjo slovenske mreže starosti prijaznih mest za reševanje demografske problematike širimo dobre prakse in spoznanja ter strokovno podpiramo razvoj t. i. mehkih programov za dolgotrajno oskrbo, za aktivno in zdravo staranje ter za krepitev medgeneracijske solidarnosti pri članicah.

Pri uvajanju in razvoju slovenske mreže bi navedli dve naši značilni dobri izkušnji.

1. Lokalni častni odbor starosti prijaznih mest in občin. V času priprave na vstop nove skupnosti v slovensko mrežo, ko Inštitut pomaga krajevni politiki, upravi, strokam in civilni družbi pri informiranju o tem programu, izberejo v kraju skupino okrog 20 zaslužnih občanov, ki so pripravljeni delovati pri uvajanju in razvoju tega programa kot lokalni častni odbor. Poleg občanov tretje generacije je v tem odboru praviloma tudi nekaj predstavnikov mlade in srednje generacije. Po primerni pripravi prejmejo člani odbora na večji krajevni promocijski prireditvi priročnike *Starosti prijazno mesto* – vademecum oziroma *Starosti prijazna občina* – vademecum. V njih je opisan projekt s 84 priporočili za mesta oz. s 112 za podeželske občine na vseh 8

področjih starosti prijazne skupnosti. Druga del priročnika so prazne strani, na katere član častnega odbora zapisuje svoja opažanja o tem, kar je v njegovem okolju starosti prijazno ter kaj ni in kako bi bilo možno to izboljšati. Zapisi članov služijo krajevnemu vodstvu v začetku za pripravo 5-letne krajevne strategije za področje staranja in krepitev medgeneracijske solidarnosti, nato pa za letno evalviranje njenega izvajanja ter za njeno dopolnjevanje. Izkušnje s delovanjem lokalnih častnih odborov so dobre. Njihov prispevek je pomemben pri ozaveščanju prebivalstva o programu starosti prijazne skupnosti, njihove konkretne informacije o starosti prijaznih vidikih kraja ter možnostih razvoja na tem področju so eden od bistvenih elementov pri pripravi in trajni implementaciji programa starosti prijazne skupnosti.

2. Celostni 3-nivojski obseg programov v 5-letni razvojni strategiji starosti prijazne lokalne skupnosti. Na osnovi spoznanja, da je bistveni pogoj za uspešno reševanje demografskih nalog in izzivov krepitev *nova solidarnost med generacijami* (Zelena knjiga EU o odzivu na demografske spremembe) ter dolgoletnih strokovnih izkušenj Inštituta za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje pri razvoju novih programov na tem področju, si prizadevamo, da vsebuje 5-letna razvojna strategija vsake vključene starosti prijazne občine ali mesta konkretne načrte za povezovanje obstoječih programov in za uvajanje potrebnih novih programov za naslednja tri področja:

2.1. za dolgotrajno oskrbo bolnih, starostno onemoglih in invalidnih občanov (relevantno za 5 % prebivalstva) – pri članicah uvajamo zlasti usposabljanje neformalnih in družinskih oskrbovalcev, ki jih je v Sloveniji kar 200.000 (raziskava *Staranje v Sloveniji*, 2013),

prav tako pa so starosti prijazne občine in mesta prve, ki lahko začno uveljavljati splošno načelo, da naj bi kraj, ki ima vrtec za predšolske otroke, imel tudi svoj majhen dom za oskrbo starih ljudi, vključno z medgeneracijskim središčem;

2.2. za aktivno in zdravo staranje celotne upokojenske generacije (relevantno za dobrih 20 % prebivalstva) – pri tem se naslanjamo predvsem na usposabljanje in organiziranje prostovoljcev, ki poleg številnih obstoječih športnih, kulturnih in razvedrilnih programov izvajajo v skupinah za starejše tudi nove programe za preprečevanje padcev v starosti, za življenje s povišanim krvnim tlakom ipd.;

2.3. za krepitev solidarnosti med generacijami ter za vzgojo vseh za lepše sožitje (relevantno za 100 % prebivalstva) – pri tem je odločilno sodelovanje vrtcev, osnovnih in srednjih šol v mreži – zelo uspešen in aktualen je npr. program prostovoljskega družabništva mladih in upokojencev ob učenju uporabe informacijsko-komunikacijske tehnologije.

Na vsakem od teh treh področij naj bi v 5-letnem obdobju skupnost uvedla ali izboljšala delovanje vsaj treh sodobnih programov,

ki jih potrebuje. V času finančne krize priporočamo zlasti uvajanje mehkih programov, ki so nizkocenovni in dosegajo velik del potrebnega prebivalstva. Te programe razvijamo tako, da z novim metodičnim znanjem, boljšo organizacijo obstoječih ustanov in služb, s pomočjo prostovoljstva in na podobne načine občutno izboljšujemo zadovoljevanje perečih potreb ljudi.

Glavna ovira za učinkovitost programa in mreže starosti prijaznih mestnih in podeželskih skupnosti je ta, da politika, uprava in druge strokovne službe ter civilne organizacije v kraju še niso ozaveščene o prihajajoči demografski problematiki. Huda ovira je tudi tam, kjer odgovorni ta program pojmujejo formalno kot deklarativno vključenost in ne kot aktivno dogajanje v skupnosti ter mreženje svojih izkušenj z drugimi na nacionalni in globalni ravni.

Novi poudarek, ki ga zahteva SZO pri razvoju globalne mreže starosti prijaznih mest in občin, da mora biti vsaka vključena članica aktivno navzoča na skupnem svetovnem spletnem portalu, obeta poleg tekoče informiranosti o dobrih izkušnjah tudi večjo (samo)iniciativnost vključenih mest in občin pri pravočasnem ukrepanju za reševanje nalog staranja prebivalstva in pri krepitevi medgeneracijske solidarnosti.

Ana Vujović